

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน

Buddhist Tourism Promotion of the Temples in Nan Municipality, Nan Province

¹พระครูปลัดอู๋ทัย อคฺคปณฺโณ, ²ชำนาญ เกิดช่อ,

³ฐิติพร สะสม และ ⁴กชพรรณ จันทรา

¹Prakhrupalad Autai Akkapano, ²Chamnarn Kerdchor,

³Thitiporn Sasom and ⁴Kochchapun Chanttra

^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

^{1,2,3}Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

⁴นักวิชาการอิสระ

⁴Independent Scholar

¹Corresponding Author's Email: Phakhrupaladautaiakkapano@gmail.com

Received: August 28, 2023; **Revised:** December 24, 2023; **Accepted:** December 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน เป็นไปในลักษณะ 4 ประเด็น คือ (1) บทบาทของวัดกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตเทศบาลเมืองน่าน โดยวัดมีการประชาสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว (2) การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตเทศบาลเมืองน่าน โดยวัดดำเนินการด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นไปอย่างสอดคล้องกับพันธกิจคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน (3) ปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตเทศบาลเมืองน่าน (4) กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน 2) ด้านสภาพปัญหาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน เป็นไปในลักษณะ 5 ประเด็น คือ (1) สภาพปัญหาด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม (2) สภาพปัญหาด้านการจัดการความรู้ (3) สภาพปัญหาเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก (4) สภาพปัญหาด้านบุคลากร (5) สภาพปัญหาด้านระบบการจัดการนักท่องเที่ยว 3) ด้านแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน ในสถานการณ์การแพร่

ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นไปในลักษณะ 6 ประเด็น คือ (1) การเตรียมความพร้อมสู่ระดับสากล (2) การบริหารจัดการเชิงเครือข่ายชุมชน (3) ด้านการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา (4) ด้านความร่วมมือกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (5) การสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดน่าน (6) การสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือในการท่องเที่ยวให้กลับคืนมา สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงพุทธ; การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

Abstract

This thesis aims 1) to study Buddhist tourism of temples in Nan Municipality, Nan Province 2) to study the problematic state of Buddhist tourism promotion of temples in Nan Municipality, Nan Province 3) to study Buddhist tourism promotion guidelines Of temples in Nan municipality, Nan province in the situation of the COVID-19 epidemic. This is a qualitative research. By studying documents and collecting field data from interviews. Descriptive data analysis.

The study revealed that 1) Buddhist tourism aspect of temples in Nan Municipality, Nan Province It is in the form of 4 issues: (1) The role of temples and Buddhist tourism in Nan Municipality. The temple has public relations and convenience for tourists. (2) Temple management for Buddhist tourism in Nan Municipality. The temple operates Buddhist tourism in accordance with the mission of the Sangha in all 6 areas. (3) Factors in the management of Buddhist tourist attractions in Nan Municipality. (4) Process of managing Buddhist tourism of temples in Nan Municipality, Nan Province. 2) Problems in promoting Buddhist tourism of temples in Nan Municipality, Nan Province. It is in the form of 5 issues: (1) problems in preserving arts and culture (2) problems in knowledge management (3) problems in facilities (4) problems in personnel (5) problems in Tourist management system 3) Guidelines for promoting Buddhist tourism of temples in Nan Municipality, Nan Province. In the situation of the COVID-19 outbreak It is in the form of 6 issues: (1) Preparation for international level (2) Community network management (3) Tourism by linking Buddhist tourism routes (4) Cooperation with the tourism industry (5) Reflection to the identity of Nan Province (6) Building confidence and credibility in tourism to return to the situation of the COVID-19 outbreak

Keywords: Buddhist tourism; Promotion of Buddhist tourism

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและสิ่งปลูกสร้างทางศิลปวัฒนธรรม สร้างความภาคภูมิใจแก่ชาวไทยทุกคน ซึ่งในแต่ละภูมิภาคมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ได้มีการถ่ายทอดสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน (สรารธรรม์ เรื่อง กัลปวงศ์, 2556) จากข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เดือนมกราคม 2564 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย จำนวน 7,694 คน หดตัวร้อยละ 99.80 เดือนเมษายน 2564 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย จำนวน 8,529 คน ขยายตัวร้อยละ 100 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา เดือนพฤษภาคม 2564 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย จำนวน 6,052 คน ขยายตัวร้อยละ 100 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสะสมตั้งแต่เดือนมกราคม-เมษายน 2564 มีจำนวน 28,701 คน หดตัวร้อยละ 99.57 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา ซึ่งผลกระทบหลักยังคงมาจากการระบาดของโรค COVID-19 โดยการขยายตัวดังกล่าวมาจากเดือนเมษายน 2564 เป็นช่วงที่ประเทศไทยไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้าประเทศเนื่องมาจากการระบาดของโรค COVID-19 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564)

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นการปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรก ๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบพิธีกรรม สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา มิได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่นๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงดงามของอาคารวัตถุต่าง ๆ หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตสงบใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความสำคัญสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา เป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมากขึ้น (ศุกลักษณ์ อัครางกูร, 2551) สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยจะนึกถึงวัดและทุกๆ ส่วนที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นวัด เช่น การได้มีสถานที่ทำบุญ ได้บริจาคทาน ได้ไหว้พระได้สนทนาธรรมกับพระ และได้มีสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติต่างศาสนาจะมองไปที่ความงดงามของงานก่อสร้างที่แปลกตา ความงดงามของพระพุทธรูป และผลงานเกี่ยวกับพุทธศิลป์ต่างๆ และขณะปัจจุบันนี้นักท่องเที่ยวต่างชาติ ได้สนใจศึกษาพระพุทธรูปกันมากขึ้นซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในบรรดานักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย ยังมีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งที่มีความสนใจศึกษา และถึงขั้นเข้ามาปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ซึ่งจัดเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์และความสุขต่อผู้เดินทาง และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อนมนุษย์ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ และคณะ, 2556)

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวของไทยได้มีการพัฒนารูปแบบไปอย่างมาก หลากหลายวัตถุประสงค์และมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปตามประเภทของการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นต้น กล่าวได้ว่าประเทศไทยมีประชากรนับถือพระพุทธศาสนามากที่สุดและเป็นหนึ่งในศูนย์กลางพุทธ

ศาสนาของโลก เมื่อการเที่ยวมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษเฉพาะตน ผู้ที่สนใจในพุทธศาสนาส่วนหนึ่งจึงเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยเป็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ที่สร้างรายได้เข้าประเทศ เมื่อการท่องเที่ยวไม่จำกัดเฉพาะการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจเท่านั้น การเดินทางท่องเที่ยวมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ย่อมนับเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวด้วย กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธนั้น เป็นการท่องเที่ยวไปยังพุทธสถานหรือร่วมกิจกรรมพุทธศาสนพิธีต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการพักผ่อนหย่อนใจ และส่งเสริมศรัทธาตลอดจนเกิดความรู้ความเข้าใจในพุทธศาสนาแก่นักท่องเที่ยว ในขณะที่ผู้ประกอบการก็ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในรูปรายได้จากการจำหน่ายสินค้า เงินบริจาค ทำบุญ ค่าเช่าที่จอดรถ เป็นต้น รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวและการศึกษาเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในเชิงลึก โดยเป็นการศึกษาถึงหลักพุทธธรรม การปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาการไหว้พระ สวดมนต์ เป็นต้น ที่อาศัยความสนใจเฉพาะของนักท่องเที่ยวในด้านพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของชาวพุทธ เป็นเครื่องดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ในปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งให้ความสนใจต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธและการเรียนรู้ที่เป็นการเดินทางเพื่อการศึกษาและแสวงหาคุณค่าทางด้านคุณธรรม/จริยธรรม และคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม อันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องทั้งแก่เพื่อนมนุษย์และต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อกันและกัน การเดินทางท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใดก็ตามล้วนเป็นวิถีทางหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคนนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (กฤษณา รักษาโฉม และคณะ, 2560)

น่าน (Nan Province) เป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของภาคเหนือเป็นที่ตั้งของเมืองที่สำคัญในอดีต เช่น เวียงวรนคร (เมืองพลัว) เวียงศรีชะเกะ (เมืองจั่ว) เวียงภูเพียงแช่แห้ง อีกทั้งยังเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำน่าน จังหวัดน่านมีแหล่งท่องเที่ยวให้ผู้สนใจได้ท่องเที่ยวมากมาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี แหล่งอารยธรรมโบราณ โดยที่เพิ่งค้นพบในเขตอำเภอเมืองน่าน ส่วนโบราณสถานโดยเฉพาะวัดเก่าแก่มิให้เห็นแทบทุกอำเภอ ได้แก่ วัดพระธาตุแช่แห้ง พระธาตุคู่บ้านคูเมืองของจังหวัดน่าน วัดภูมินทร์ หอคำ วัดหนองบัว วัดบุญยืน วัดมิ่งเมือง วัดหัวข่วง ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่มีอายุนับร้อย ๆ ปี มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงามทั้งสี่ด้านซึ่งวัดเหล่านี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่บ่งบอกด้านวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตที่เรียบง่ายมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งรวบรวมศิลปวิทยาการและความรู้มากมายหลายสาขา ตลอดจนเป็นที่แหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีคุณค่า เช่น โบราณสถานโบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรม อันล้ำค่า และเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม คือการเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติ ที่สามารถศึกษาย้อนถึงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงความเชื่อมโยงของความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ผู้วิจัยเห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างคุณค่าทางด้านจริยธรรม และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจให้กับชุมชนอย่าง

ยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน เพื่อศึกษารูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการแล้วส่งเสริมวัดอื่นๆ พร้อมทั้งศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ให้เกิดการพัฒนาเป็นวัดท่องเที่ยวเชิงพุทธที่มีศักยภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และข้อมูลภาคสนาม (Field Study) มีวิธีการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา แนวคิดทฤษฎีในด้านการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) คณะผู้วิจัย ได้ทำการรวบรวมข้อมูลจาก แนวคิดทฤษฎีการทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแอปพลิเคชัน (Application) ในศึกษาการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนามเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ (Interview) และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามมาจัดทำข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษามาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกตามความมุ่งหมายของการวิจัยและนำเสนอข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลักโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จาก เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองน่าน ตัวแทนชุมชนในเขตชุมชนวัดพื้นที่วิจัย นักท่องเที่ยว พระสงฆ์ วัดภูมินทร์ วัดมิ่งเมือง และวัดหัวข่วง ซึ่งเป็นวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน และเป็นวัดที่อยู่ในเขตพื้นที่วิจัย จำนวน 24 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทางวิชาการ ได้แก่ เอกสาร หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความ แล้วสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) นำกรอบแนวคิดในการวิจัยไปสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยให้สอดคล้องกันเนื้อหาในบทที่ 2 วัตถุประสงค์การวิจัย และคำถามวิจัยในบทที่ 1 ตลอดถึงขอบเขตของการวิจัย 3) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ ไปปรึกษาอาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัย จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา แก้ไขปรับปรุงเสร็จแล้วให้ท่านดูอีกครั้ง 4) จากนั้นไปขอหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษาขอความเมตตาอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสัมภาษณ์ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 5) แก้ไขเสร็จแล้วกลับไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจดูอีกครั้ง 6) เมื่อผ่านการตรวจแล้ว จึงได้ไปขอหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษาไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลวิจัยต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) ผู้วิจัย ทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ได้ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี คือ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงพุทธ นักท่องเที่ยว ข้อมูลวัดภูมินทร์ วัดมิ่งเมือง และวัดหัวข่วง รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ จากข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว ในลักษณะของตำรา เอกสารทางวิชาการ รายงาน และระบบสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต รวมถึงเอกสารของหน่วยงานราชการ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง 2) ทำการรวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ตามกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัย จากนั้นจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามเพื่อการวิจัย แล้วนำเครื่องมือการวิจัยที่สร้าง ไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและประเมินเครื่องมือจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง 3) ทำการจัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 24 รูป/คน โดยเริ่มทำการจัดเก็บข้อมูลจาก วัดภูมินทร์ วัดมิ่งเมือง และวัดหัวข่วง ตามลำดับ 4) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและเรียบเรียงข้อมูลตามข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จัดหมวดหมู่ของข้อมูลแบบสอบถามเพื่อการวิจัยที่เก็บมา และนำข้อมูลไปวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทราบถึงข้อมูลบริบทประเด็นที่ศึกษา และกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลตามข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการจัดระเบียบข้อมูล ตีความ และสรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน เป็นไปในลักษณะ 4 ประเด็น คือ

1. บทบาทของวัดกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตเทศบาลเมืองน่าน การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพการจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยว โดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งในภาพรวมจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาถือเป็นการท่องเที่ยว เพื่อการชมหรือสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนากับการท่องเที่ยววัด ศาสนสถานและสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดมีบทบาทสำคัญเป็นศูนย์รวมทางจิตใจผู้สูงอายุและชาวบ้านในชุมชน ในการประกอบพิธีกรรมด้านศาสนา การใช้พื้นที่วัด รวมตัวของผู้สูงอายุโดยเฉพาะการทำกิจกรรมทางศาสนา ชาวบ้านโดยทั่วไปมีวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติต่อกันมาอย่างโดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่ในปัจจุบันวิธีการปฏิบัติลดความเข้มข้นลงมาก สังเกตได้จากคนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีลดลง ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน จึงมีรูปแบบที่สามารถสรุปได้ดังนี้

สภาพการดำเนินงานของวัดทั้ง 3 วัดในการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การดำเนินงานวัด มีการปกครองภายใน โดยมีองค์กรในการดูแลการปกครอง โดยจะเรียงลำดับจากเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เรื่อยไปตามลำดับ มีเจ้าหน้าที่ของวัด ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์และประสานงานสำหรับผู้เข้ามาติดต่อด้านสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เช่น สถานที่ดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ห้องน้ำ ที่จอดรถ ร้านขายของต่างๆ ที่มีการพัฒนาและส่งเสริมอยู่เสมอ ห้องน้ำของสถานที่ท่องเที่ยว จะมีการแบ่งเพศของนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจน เช่น ผู้หญิง ผู้ชายหรือพระภิกษุ เป็นต้น ด้านสถานที่จอดรถ ทางแหล่งท่องเที่ยว ก็มีสถานที่จอดรถพอเพียงแก่นักท่องเที่ยว แต่ถ้ามีช่วงหน้าเทศกาลสถานที่จอดรถก็จะไม่เพียงพอต้องมีการขอยืมสถานที่จอดรถสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดน่านมีหลากหลายสถานที่ มีระยะทางไม่ห่างกันมากมีถนนลาดยางเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวและมีป้ายบอกทางไปสถานที่ท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2. การบริหารจัดการวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตเทศบาลเมืองน่าน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนาหรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี 6 ฝ่าย คือ งานเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งในปัจจุบันอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม สำหรับการบริหารจัดการวัดเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาส ซึ่งตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 (พ.ศ. 2551) ภาระงานในการ

บริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตเทศบาลเมืองน่านได้จำแนกตามด้านต่างๆ ทั้ง 6 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การเผยแผ่ 4) การสาธารณูปการ 5) การศึกษาสงเคราะห์ 6) การสาธารณสงเคราะห์

3. ปัจจัยด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธในเขตเทศบาลเมืองน่าน ออกแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่า วัดในเขตเทศบาลเมืองน่านมีสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีประเพณีที่สำคัญที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควบคู่กับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับกลุ่มจังหวัด มีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สวยงามขึ้นชื่อและเป็นที่รู้จัก 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในเขตเทศบาลเมืองน่านที่ใช้ในการวิจัยมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยวพอสมควร เช่น ที่จอดรถภายในแหล่งท่องเที่ยว ร้านค้า ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก การจัดที่นั่งพักผ่อนภายในแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านการเข้าถึง พบว่า จังหวัดน่านมีการคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศที่สะดวก โดยเฉพาะการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีสนามบินไว้รองรับนักท่องเที่ยว มีป้ายบอกทางชัดเจน ถนนหลายสายได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว ถนนหลายสายอยู่ในสภาพดี เดินทางได้สะดวก 4) ด้านที่พัก พบว่า ที่พักในจังหวัดน่านที่ให้บริการนักท่องเที่ยว มีกระจายอยู่เกือบทุกพื้นที่ และมีหลายราคาให้เลือกใช้บริการ 5) ด้านกิจกรรม จังหวัดน่านมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาอยู่เป็นประจำตามเทศกาลและวันสำคัญต่างๆ แต่โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกันกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอื่นๆ เช่น คนส่วนใหญ่มาร่วมกิจกรรมทางศาสนา อย่างเช่น วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา หรือการทำบุญตามประเพณี

4. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน แบ่งออกเป็น 3 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการจัดการท่องเที่ยวตามเทศกาล จากการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการท่องเที่ยวลักษณะนี้โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านนั้นส่วนใหญ่จะต้องอาศัยช่วงปฏิทินเทศกาลที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อทางวัฒนธรรมของคนสังคมไทย เพราะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อทางวัฒนธรรมของสังคมไทยนั้น สามารถสะท้อนให้เห็นคุณค่าของวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ตลอดจนมรดกทางอารยธรรมที่สั่งสมกันมาตามนัยนั้นการท่องเที่ยวเชิงพุทธในรูปแบบต่างๆ จึงมีความสำคัญกับการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวผ่านทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมในมิตินี้เป็นอย่างดี โดยทั้งเทศกาลสงกรานต์ เทศกาลเข้าพรรษาและออกพรรษา เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ถือเป็นระยะเวลาสำคัญของกระบวนการจัดการท่องเที่ยวลักษณะนี้ เพราะสามารถขยายตลาดนักท่องเที่ยวตลอดจนพัฒนากิจกรรมที่เชื่อมโยงหลักคิดทางพระพุทธศาสนา การแสดงทางวัฒนธรรม ตลอดจนคุณค่าทางพุทธศิลปกรรมไปเผยแพร่สู่นักท่องเที่ยวได้ 2) กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเครือข่ายชุมชน จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า มุ่งเน้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและผลประโยชน์แก่ชุมชน อีกทั้งการผลักดันให้เครือข่ายชุมชนมีบทบาทในการกำหนดกิจกรรม ตลอดจนทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของวัดและท้องถิ่นร่วมกัน ทั้งนี้กระบวนการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ จะมีความหลากหลายของทั้งกิจกรรมและแนวทางการดำเนินงานกล่าวคือ กิจกรรมที่ค้นพบนั้นอาจเป็นรูปแบบของการพัฒนาพุทธ

กิจกรรมเชิงบูรณาการทั้งการดูแลรักษาสุขภาพ การส่งเสริมการปฏิบัติสมาธิ ศิล ภาวนาตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการท่องเที่ยวเชิงพุทธ 3) กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ จากการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการนั้น ส่วนใหญ่จะมององค์กรต่างๆ เข้ามาร่วมประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะวัดหลายส่วน เช่น องค์กรปกครองส่วนถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติหรือองค์กรทางวิชาการต่างๆ เข้ามาช่วยสนับสนุนการจัดการความรู้และการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ตลอดจนการจัดการผลประโยชน์และการจัดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ด้านสภาพปัญหาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน เป็นไปในลักษณะ 5 ประเด็น คือ (1) สภาพปัญหาด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์นับว่าเป็นจุดขายที่สำคัญของการท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน แต่ปัจจุบันวัดส่วนใหญ่อยู่ในสภาวะล่อแหลมต่อการสูญเสียเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะได้มีการทำลายศาสนสถานและสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม ทำให้ขาดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และสูญเสียเสน่ห์ในแบบฉบับของตนเอง เพราะวัดบางแห่งได้สร้างวัฒนธรรมใหม่ที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแต่ดั้งเดิม และบิดเบือนความหมายอันดีงามที่มีมาแต่เก่าก่อน (2) สภาพปัญหาด้านการจัดการความรู้ วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวไม่มีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนในทุกด้าน ทำให้ประสบปัญหาที่จะไม่พร้อมต่อการรับคลื่นมหาชน และก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (3) สภาพปัญหาเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะห้องน้ำที่สามารถรองรับผู้สูงอายุและผู้พิการได้ซึ่งปัจจุบันไม่พอเพียงต่อนักท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุในช่วงวันหยุดหรือเทศกาลวันสำคัญต่างๆ จัดทางลาดสำหรับรถเข็นจัดเตรียมพื้นที่จอดรถให้เพียงพอในช่วงเทศกาลและจัดพื้นที่สำหรับจอดรถให้กับผู้สูงอายุจัดเตรียมรถเข็นไว้บริการ รวมทั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รวมถึงการจัดเจ้าหน้าที่ไว้บริการและช่วยเหลือผู้สูงอายุ กรณีเกิดอุบัติเหตุหรือเหตุฉุกเฉินที่จอดรถไม่เพียงพอในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก (4) สภาพปัญหาด้านบุคลากร การบริหารจัดการภายในชุมชนอย่างไม่เป็นระบบทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากความไม่เป็นระบบระเบียบของการทำงาน และไม่มี การวางแผนการทำงานที่ดีการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านภาษาและการสื่อสาร เช่น มัคคุเทศก์ ทำให้เวลามีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวไม่สามารถสื่อสารกันได้ตรงประเด็นและเกิดความลำบากในการสื่อสาร (5) สภาพปัญหาด้านระบบการจัดการนักท่องเที่ยว ทำให้ไม่เข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนตามมา

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ด้านแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นไปในลักษณะ 6 ประเด็น คือ (1) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านในการพัฒนาบุคคลเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ระดับสากล วัดในเขตเทศบาลเมืองน่านมีการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาบุคลากรของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งในเชิงการบริหารจัดการความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ทาง

พระพุทธศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์และสะท้อนให้เห็นคุณค่าของวัดของตนเอง ตลอดจนการจัดการเชิงผลประโยชน์และกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ในอนาคตองค์กรทางพระพุทธศาสนามีบุคลากรที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ให้มีความพร้อมสู่รองรับความร่วมมือระหว่างประเทศกับภูมิภาคต่างๆ นอกจากนี้การพัฒนาบุคลากรขององค์กรทางพระพุทธศาสนา ยังสามารถช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านการบริหารจัดการเชิงเศรษฐกิจวัฒนธรรม (2) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านในการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายชุมชนวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านมีการส่งเสริมให้มีการพัฒนานโยบายและแนวทางการบริหารจัดการร่วมระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนากับเครือข่ายชุมชน เพื่อให้ในอนาคตการจัดการสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนงานการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและพุทธศาสนสถานของท้องถิ่น ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนส่งเสริมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมนั้นความจำเป็นต้องขยายความร่วมมือสู่ชุมชนท้องถิ่นองค์กรทางพระพุทธศาสนาและชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายชุมชน การบริหารจัดการเชิงเครือข่ายชุมชนคือการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆจะสามารถประสบความสำเร็จได้มีเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการเป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มั่นคงชุมชนพึ่งตนเองสามารถบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมามีวัดบางวัดมีความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชนแต่บางวัดมีปัญหาขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ความขัดแย้งความไม่เข้าใจกันนำไปสู่การไม่ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือความไม่พร้อมของบุคลากรทางศาสนาที่จะให้บริการภายในวัดเจ้าหน้าที่ของวัดหรือชุมชนที่มาช่วยงานวัดไม่สื่อความเป็นท้องถิ่นชุมชน ไม่สามารถแสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่น บุคลากรภายในวัดไม่มีน้ำใจไมตรีทักทายนักท่องเที่ยวชุมชนไม่เป็นผู้คอยให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัดท่องเที่ยว นั้นๆ อันจะเป็นแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวประทับใจ (3) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวและการจัดการความรู้ วัดในเขตเทศบาลเมืองน่านมีการส่งเสริมสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวและการจัดการความรู้ให้เกิดพื้นที่ต้นแบบในการใช้การจัดการความรู้เป็นพื้นฐานของการต่อยอดการพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดสามารถเป็นพื้นที่เชิงเครือข่ายด้านการท่องเที่ยว ที่ไม่เพียงแต่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังคำนึงถึงบทบาทของการเป็นผู้ให้ธรรม ให้ความรู้ นำปัญญาสู่การพัฒนาสังคมและจิตใจควบคู่ไปด้วย มีหน่วยงานและองค์กรทั้งด้านการท่องเที่ยว องค์กรทางวิชาการและองค์กรภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการท่องเที่ยวและการจัดการองค์ความรู้ให้กับวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา เพราะที่ผ่านมามีการเข้ามาจัดการความรู้ เพื่อสร้างมิติความก้าวหน้าและความหลากหลายเช่นในระดับสากล ยังขาดความพร้อมและการคล่องตัวในการปฏิบัติงานจริง ดังนั้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรร่วมกันพัฒนาพุทธพิธีภัณฑ์ต้นแบบ เพื่อเป็นแหล่งของการจัดการเรียนรู้ที่สามารถยกระดับและสามารถพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในชุมชนให้มีความก้าวหน้าเทียบเท่าระดับสากล (4) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านในความ

ร่วมมือกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว วัดในเขตเทศบาลเมืองน่านมีการส่งเสริมร่วมมือกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนาและองค์กรผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ โดยเป็นการพยายามประสานให้เกิดการมีส่วนร่วมในลักษณะของการพึ่งพาในการเรียนรู้และการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสร้างสรรค์ในเชิงคุณค่าทางสังคมและประโยชน์ในทางธุรกิจ เช่น การเสริมสร้างการเรียนรู้ของวัดกับชุมชน การจัดการร้านขายสินค้าภายในวัด มีการร่วมมือกับภาครัฐ และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ของบุคลากรในการเรียนรู้จากศิลปกรรมที่มีอยู่ภายในวัดนั้นๆ ส่วนชุมชนผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องนั้น จะมีหุ้นส่วนในการมีส่วนร่วมการเป็นภาคีเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด และการส่งเสริมเพื่อให้เกิดประโยชน์ของวัดและการท่องเที่ยวของในมิติอื่นๆ รวมทั้งการนำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่ โดยอาศัยวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นขบวนการของชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมในมิติต่างๆ ที่ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์ด้านการเรียนรู้และด้านเศรษฐกิจร่วมกันปัจจุบันการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวบางชนิดไม่คำนึงความเหมาะสมหรือผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว มุ่งแต่ผลประโยชน์หรือด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จนทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ อีกทั้งต้องให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์แบบส่งเสริมคุณค่า เพื่อให้เกิดความสวยงามให้แก่แหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งกลับถูกทำลายด้วยเหตุของการขาดการบริหารจัดการจากผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น จึงกลายเป็นปัญหาการสร้างสิ่งแปลกปลอมหรือการทำลายทรัพยากรในการท่องเที่ยว

ดังนั้น ควรมีการจัดทำสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (5) แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มีลักษณะพิเศษและแปลกใหม่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดน่าน และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้และท่องเที่ยวร่วมกับวัด โดยดำเนินการตามรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เช่น การฝึกอบรมสมาธิวิปัสสนาแก่นักท่องเที่ยวผู้สนใจ (6) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่านในสถานการณ์การระบาดของโรคระบาดโควิด-19 ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางเตรียมความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกับการระบาดของโควิด-19 และการเตรียมความพร้อมสำหรับการปรับตัวเข้าสู่วิถีชีวิตใหม่ หรือ New normal ดังนี้ (1) วัดมีการจัดทำแผนป้องกันโควิด-19 ซึ่งต้องมีแนวทางการปฏิบัติพร้อม Checklist สำหรับการป้องกันการติดเชื้อ การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อลดการติดต่อโดยตรงระหว่างบุคคล จัดให้มีเครื่องมืออุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลที่ได้มาตรฐานให้เพียงพอ (2) วัดได้จัดหาอุปกรณ์เครื่องมือทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยววัด จัดที่นั่งสำหรับนักท่องเที่ยวให้เป็นไปตามกฎระเบียบของภาครัฐที่กำหนดไว้จัดให้มีเครื่องมือตรวจสอบการเข้า-ออก (Check-in /Check-out) ที่ไม่ต้องการสัมผัส (3) การสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือในการท่องเที่ยวให้กลับคืนมา เช่น วัดจัดให้มีคู่มือคำแนะนำการปฏิบัติตนล่วงหน้า

ก่อนการเดินทางบนพื้นฐานของกฎระเบียบของภาครัฐ การสวมหน้ากาก จัดให้มีสถานที่ล้างมือด้วยสบู่และฉีดด้วยแอลกอฮอล์และการเว้นระยะห่าง รวมทั้งกระบวนการรักษาพยาบาลเมื่อเกิดเหตุจำเป็นเร่งด่วน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาข้อมูลการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน มีดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน มีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เกิดความร่มรื่นสวยงาม มีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา มีการส่งเสริมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันสำคัญของชาติ งานวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชุมชน มีการสอดแทรกปฏิบัติวิปัสสนาเข้าไปร่วมด้วยอยู่เสมอตามโอกาสเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสงบเมื่อเข้ามาชมตามโบราณสถาน และยังส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของวัดให้อยู่อย่างคงเดิม ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สอดคล้องกับ จุฑาภรณ์ หินซุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ซึ่งตรงกับผลจากการศึกษาคือ วัดขาดกิจกรรมในการดึงดูดนักท่องเที่ยวในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน องค์กรเอกชนและหน่วยงานรัฐอื่นๆ ในการวางแผนการตลาดและการดำเนินการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ซึ่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางคมนาคมยังไม่สามารถสนองต่อความเสถียรของนักท่องเที่ยวได้ ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา ระดมทรัพยากร ทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เส้นทางคมนาคมการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ให้สามารถสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รู้จักมากขึ้น (จุฑาภรณ์ หินซุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, 2547)

2. สภาพปัญหาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน เนื่องจากบริบทของวัดที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือ ห้องน้ำห้องสุขาไม่ค่อยสะอาดและไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว มีต้นไม้มีน้อยไม่ค่อยร่มรื่น เจ้าหน้าที่ข้อมูลไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวหรือทำงานในจุดต่างๆ และปัญหาในเรื่องของกิจกรรมในวัดซึ่งมีการประชาสัมพันธ์น้อยและไม่ตรงกับวันหยุด จึงทำให้ไม่ทราบเรื่องและไม่สะดวกในการมาร่วมกิจกรรมและปัจจุบันวัดส่วนใหญ่อยู่ในสภาวะล่อแหลมต่อการสูญเสียเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะได้มีการทำลายศาสนสถานและสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม ทำให้ขาดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และสูญเสียเสน่ห์ในแบบฉบับของตนเอง เพราะวัดบางแห่งได้สร้างวัฒนธรรมใหม่ที่

ไม่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแต่ดั้งเดิม และบิดเบือนความหมายอันดีงามที่มีมาแต่เก่าก่อน และมีแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ระดับสากล โดยบริหารจัดการความสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับ พระครูอุดรภาวนาคูณ (สจจาสโ) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนาญ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธพบว่า วัดป่าภูก้อน มีปัญหา 6 ด้าน คือ 1) ด้านสถานที่ ที่พักสำหรับรองรับการปฏิบัติธรรมไม่เพียงพอ 2) ด้านบุคคล ยังขาดล่ามแปลภาษา 3) ด้านการพัฒนาวัด ภูมิทัศน์ในรูปแบบท่องเที่ยวเชิงพุทธ 4) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตสำนึกผู้มาปฏิบัติธรรม 5) ด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ 6) ด้านการอำนวยความสะดวก การคมนาคมที่สะดวก สถานที่จอดรถยนต์มากขึ้น วัดป่านาคำน้อย มีปัญหา 2 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรื่องถังขยะ การทิ้งขยะไม่แยกขยะ 2) ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนาญ จังหวัดอุดรธานี มี 6 ด้านคือ 1) ด้านสถานที่ ป้ายสัญลักษณ์ที่ชัดเจนในเส้นทางการเดินทาง การปรับปรุงภูมิทัศน์และที่พักเรือนปฏิบัติธรรม 2) ด้านบุคคล บุคลากรที่มีความรู้และล่ามแปลหลายภาษา 3) ด้านการพัฒนาวัด ความเป็นสัปปายะของวัด 4) ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 5) ด้านการท่องเที่ยว การขยายฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ 6) ด้านอำนวยความสะดวก การคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น (พระครูอุดรภาวนาคูณ (สจจาสโ), 2563)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อหาโดยดำเนินการตามกรอบแนวคิด เพื่อใช้เป็นหลักการในการดำเนินวิจัย เริ่มต้นจากศึกษารูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยมีวัดเป็นแหล่งข้อมูลทั้งในเขตเทศบาลเมืองน่านจำนวน 3 วัด จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมพบว่า

1. การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดน่านในปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนรูปแบบไปจากเดิมมาก นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ให้ความสนใจกับการปฏิบัติธรรมในวัดกันมากขึ้น มิใช่มาท่องเที่ยวที่วัด เพียงเพื่อชมความสวยงามของพุทธศิลป์ และทาบิญ ไหว้พระ ขอพร เท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจในเรื่องของการเจริญจิตตภาวนา ซึ่งเป็นเรื่องนามธรรมภายในส่วนลึกของจิตใจด้วย และวัดเองก็ได้ตอบรับกระแสนิยมใหม่นี้ด้วยการแสดงบทบาทที่ให้ทุกกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในวัด สามารถสอดแทรกให้มีการเรียนรู้หลักพุทธธรรมแบบเป็นธรรมชาติ ไม่ต้องมีพิธีและขั้นตอนที่ยุ่งยาก และเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายสำหรับผู้สนใจใหม่ ดังนั้นเมื่อจับประเด็นการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนายุคใหม่ได้ จึงให้ความสำคัญกับรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาว่า ในด้านชมงานพุทธศิลป์ ทาบิญ ไหว้พระ ขอพร และด้านการปฏิบัติธรรม

2. การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องพยายามรักษาภาพลักษณ์ที่ดี ในการดูแลนักท่องเที่ยวให้มีความพึงพอใจกับการที่เข้ามาเยี่ยมชมเยือน ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมบริเวณทั้งภายใน

วัดและภายในวัด ให้มีความเรียบร้อยสะอาดตาจัดทาสีงานวยความสะดวกให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอเช่น ป้ายผ้าของวัด ป้ายบอกทิศทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่เข้าใจง่ายและเป็นสากล การดูแลห้องน้ำ ห้องสุขามีความสะอาดอยู่เสมอและเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัยและผู้พิการ ส่วนสำคัญอีกจุดหนึ่งที่มีความสำคัญในยุคสมัยนี้คือ การจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนอารมณ์ที่เปิดโล่ง สบายตาและสงบ มีแผ่นพับแนะนำสถานที่ หนังสือ แผ่นป้ายเชิญชวนให้ผู้สนใจและมีเวลาพอได้ฝึกทดลองการปฏิบัติธรรมและเรียนรู้พุทธธรรมตามสมควร รวมทั้งติดตั้งแผ่นป้ายปฏิทินการจัดกิจกรรมของวัดตลอดปีที่ผ่านมาการออกแบบสวยงามเข้าใจง่าย บทบาทและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดขึ้น สามารถสร้างความเชื่อมโยงนักท่องเที่ยวที่เคยสนใจเฉพาะการชมความงดงามของงานพุทธศิลป์ที่เป็นวัตถุธรรม ไปสู่การเรียนรู้พุทธธรรมที่เป็นนามธรรมภายในจิตใจได้

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่าน มี 3 กระบวนการ คือ กระบวนการจัดการท่องเที่ยวตามเทศกาล กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงเครือข่ายชุมชน และกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ ด้านสภาพปัญหาในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน คือ สภาพปัญหาด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สภาพปัญหาด้านการจัดการความรู้ สภาพปัญหาเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพปัญหาด้านบุคลากร และ สภาพปัญหาด้านระบบการจัดการนักท่องเที่ยว ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นไปในลักษณะ 6 ประเด็น คือ 1) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านในการพัฒนาบุคคลเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ระดับสากล โดยบริหารจัดการความสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางพระพุทธศาสนา การจัดการเชิงผลประโยชน์และกฎหมาย 2) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านในการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายชุมชน โดยบริหารจัดการร่วมระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนากับเครือข่ายชุมชนเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและพุทธศาสนสถานของท้องถิ่น 3) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวและการจัดการความรู้ และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยสนับสนุนการท่องเที่ยวและการจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นที่ต้นแบบด้านการท่องเที่ยว 4) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านในความร่วมมือกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยร่วมมือกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระหว่างองค์กรทางพระพุทธศาสนาและองค์กรผู้ประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 5) ลักษณะพิเศษและแปลกใหม่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของจังหวัดน่าน และสามารถเชื่อมโยงเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยจัดทำแผนปฏิบัติการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้และท่องเที่ยวร่วมกันตามรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพระพุทธศาสนา และ 6) ในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 โดยจัดทำแผนป้องกันโควิด-19 จัดหาอุปกรณ์เครื่องมือทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคให้กับนักท่องเที่ยว และ สร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือในการท่องเที่ยวให้กลับคืนมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้และท่องเที่ยวร่วมกับวัด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยในประเด็นเรื่อง“รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่านจังหวัดน่านกับกลุ่มวัยรุ่น” มีนักท่องเที่ยวที่ชมความงามของงานพุทธศิลป์แต่มักจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ แต่ยังมีจำนวนเยาวชนที่ค่อนข้างน้อย จึงมีข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและสนับสนุนให้เยาวชนได้แสดงความเป็นผู้นำในการเข้าร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้มากขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2564. สืบค้น 19 กรกฎาคม 2566 จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=628 .
- กฤษณา รักษาโฉม และคณะ. (2560). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กระบวนการเปลี่ยนเส้นทางบุญ สู่เส้นทางธรรม. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 9(2), 83.
- จุฑาภรณ์ หินซุย และสถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2557). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด”. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ. 10(1), 51.
- พระครูอุตรภาวนาคุณ (สจจาโสภ). (2563). แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี. รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภาภโร และคณะ.(2556). การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในประเทศไทย. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2551). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา.
- สรารวรรณ เรื่องกัลปวงศ์ และอรรณพ เรื่องกัลปวงศ์. (2556). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. รายงานการวิจัย คณะวิทยาการจัดการ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.